

ESKİ HESAPLAR, YENİ DENKLEM: İRAN SAVAŞI VE BÖLGESEL DÜZENİN YENİ KODLARI

ABD ile İran arasında 47 yıldır² süren husumetin bir gün doğrudan ve konvansiyonel bir çatışmaya evrilmesi, Trump yönetiminin stratejik okumasına³ göre kaçınılmaz bir ihtimal olarak görülüyordu. Ancak Washington ile Tel Aviv'in İran'a karşı birlikte başlattığı "Destansı Öfke Operasyonu", daha ilk günden müttefiklerin aynı stratejik öncelikleri paylaşmadığını da ortaya koydu. 7 Nisan'da varılan ateşkesten⁴ ve 17 Haziran'da Trump ile İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkiyan arasında imzalanan 14 maddelik⁵ mutabakat zaptından bu yana yaşananlar, askeri başarı anlatısının hızla diplomatik bir gerilim alanına dönüştüğünü gösteriyor. Sürecin akıbeti belirsizliğini korurken müzakerelerin kalıcı bir anlaşmaya evrilmesi de kolay görünmüyor. Ancak mevcut gidişat, şimdiden beklenmedik sonuçlar doğurmaya aday bir tabloya işaret ediyor: Washington ile Tel Aviv arasındaki çıkar ayrışması derinleşme potansiyeli taşırken Washington-Tahran hattında, normalleşmenin ilk adımları atılıyor.

Bu ayrışmanın merkezinde, İsrail'in 7 Ekim sonrasında kendisine biçtiği bölgesel rol bulunuyor. Hamas'ın 7 Ekim 2023'te⁶ düzenlediği terör saldırısının ardından İsrail, önce Gazze'de "Demir Kılıçlar"⁷ adı altında yürüttüğü katliamla, ardından da Lübnan'da Hizbullah'a karşı genişlettiği "Kuzey

¹ <https://www.tepav.org.tr/ekibimiz/s/1498>

² The White House, "Peace Through Strength: President Trump Launches Operation Epic Fury to Crush Iranian Regime, End Nuclear Threat," 1 Mart 2026 <https://www.whitehouse.gov/releases/2026/03/peace-through-strength-president-trump-launches-operation-epic-fury-to-crush-iranian-regime-end-nuclear-threat/>

³ "Trump says Iran 'got away with murder' for 47 years," Iran International, 20 Haziran 2026 <https://www.iranintl.com/en/202606206852>

⁴ CNN Staff, "Day 39 of Middle East Conflict – US, Israel, Iran agree to ceasefire before Trump's deadline," CNN, 8 Nisan 2026 <https://edition.cnn.com/2026/04/07/world/live-news/iran-war-trump-us-israel>

⁵ Hakan Çopur, "ABD'li yetkili, ABD ile İran arasında varılan 14 maddelik mutabakatı ilk kez paylaştı," Anadolu Ajansı, 17 Haziran 2026 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdli-yetkili-abd-ile-iran-arasinda-varilan-14-maddelik-mutabakati-ilk-kez-paylasti/3970173>

⁶ State Department, "Country Reports on Terrorism 2023: Israel, The West Bank and Gaza,"

<https://www.state.gov/reports/country-reports-on-terrorism-2023/israel-the-west-bank-and-gaza>

⁷ Knesset, "Swords of Iron War," <https://main.knesset.gov.il/en/about/lexicon/pages/swordsiron.aspx>

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'in resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Okları⁸ harekâtıyla ve Suriye'den Yemen'e uzanan İran bağlantılı hedeflere yönelik operasyonlarla, Amerikan askeri ve diplomatik desteğini arkasına alarak kendisini bölgenin fiilî düzen kurucu gücü olarak konumlandırmaya çalıştı. Bu strateji İsrail'e kısa vadede ciddi bir caydırıcılık ve hareket serbestisi sağladı; fakat aynı zamanda Tel Aviv'in güvenlik tahayyülünü Amerikan gücünün sınırlarına bağımlı hâle getirdi. Zira dünyanın en gelişmiş askeri kapasitesine sahip olsa da ABD'nin gücü, ne müttefiklerinin maksimalist taleplerini ne de kendi iddialı siyasi hedeflerini sınırsız biçimde hayata geçirmeye yeterli.

Nitekim bugün ABD'nin İran'la imzaladığı 14 maddelik mutabakat zaptı, yalnızca çatışmaların durdurulmasını değil, Washington-Tahran ilişkilerinde esaslı bir normalleşmenin kapısını aralamayı hedefliyor. Trump, İsrail'in⁹ İran'ın nükleer silah tehdidinden kurtulduğu için Amerika'ya teşekkür etmesi gerektiğini savunabilir. Fakat aynı Amerika'nın, İran'la ilişkileri normalleştirmenin ötesine geçerek Tahran'a yönelik uluslararası yaptırımların kaldırılmasını, İran petrolünün yeniden piyasaya dönmesini ve İran ekonomisinin yeniden inşasını gündeme alması, İsrail açısından hiç beklenmeyen stratejik bir durum yaratıyor. Haliyle bu gidişat, mevcut ateşkes sürecini İsrail tarafından sabote edilmeye daha açık hâle getirirken savaşın nihai muhasebesini de yalnızca İran'ın ne kadar zayıflatıldığı sorusuna indirgemeyi imkânsız kılıyor. Zira İsrail'in Amerikan gücüne dayanarak inşa ettiği bölgesel üstünlük anlatısı, belki de bugüne kadarki en ciddi sınavıyla karşı karşıya kalıyor.

Ateşkesin Zorunluluğu

Ortadoğu'da "kalıcı barış" gibi iddialı söylemler bugüne kadar çoğu zaman karşılık bulmadı. Bölgenin tarihsel yükü, bu yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan kırılmalar ve aktörleri birbirine yaklaştırmaktan çok uzaklaştıran siyasi ve askeri tercihler, bugün de "barış" kelimesini fazla iyimser bir çerçeveye oturtuyor. Bu nedenle mevcut tabloyu kalıcı barış ihtimali üzerinden değil, ateşkesi zorunlu kılan karşılıklı çıkarlar üzerinden okumak daha isabetli olur. Zira bütün belirsizliklerine rağmen hem Washington'ın hem de Tahran'ın ateşkesi sürdürülebilir kılmakta somut çıkarları bulunuyor.

Trump'ın 17 Haziran'da Fransa'daki G7 temasları sırasında düzenlediği basın toplantısında İran'la varılan mutabakatı savunurken kullandığı dil de bu gerçeği açıkça ortaya koydu. Trump, savaşın devam etmesi hâlinde küresel ölçekte "ekonomik bir felaket"¹⁰ yaşanabileceğini belirterek çatışmanın artık yalnızca bölgesel bir mesele olmadığını teslim etti. Hürmüz Boğazı'nın kapanması, petrol sevkiyatının aksaması ve dünya ekonomisinin yeni bir şokla karşı karşıya kalması ihtimali, Washington açısından askeri baskının diplomatik bir eşikle sınırlandırılmasını zorunlu kıldı.

Bu zorunluluk, Trump'ın müzakerelere eşlik eden tehditkâr üslubunu ortadan kaldırmadı. Bu gergin ortamda, pamuk ipliğine bağlı ateşkes sürecinde, Tahran, mutabakat zaptının ilk maddesinde öngörülen "Lübnan dahil tüm cephelerde askeri operasyonların derhal ve kalıcı

⁸ Israel Defense Forces, "A Timeline of Operation 'Northern Arrows'", 23 Eylül 2024 <https://www.idf.il/en/mini-sites/idf-press-releases-israel-at-war/the-northern-front/a-timeline-of-operation-northern-arrows/>

⁹ CNN Transcripts, "Trump Takes Questions on Iran Agreement After G7 Summit; Trump Says He Will Go Back to Bombing if Deal Isn't Done in 60 Days; Iran Has to Behave to Get Investment Money in Deal," Inside Politics, 17 Haziran 2026 <https://transcripts.cnn.com/show/ip/date/2026-06-17/segment/02>

¹⁰ Roll Call Transcripts, "Press Conference: Donald Trump Holds a Press Conference at the G7 Summit in France," 17 Haziran 2026 <https://rollcall.com/factbase/trump/transcript/donald-trump-press-conference-g7-summit-evian-france-june-17-2026/>

biçimde sona erdirilmesi”¹¹ taahhüdüne rağmen İsrail’in Lübnan’daki saldırılarını sürdürmesini, anlaşmanın sahada karşılık bulmadığının göstergesi olarak sundu ve Hürmüz Boğazı’nı kapatma tehdidini de bu baskı denkleminin parçası hâline getirdi. Trump ise bu hamleye son derece sert bir karşılık verdi. İranlı yetkililere “Boğazı kapatırsanız ülkeniz kalmaz”¹² mesajını ilettiğini söyleyen Trump, bununla da yetinmeyerek ABD’nin Hürmüz Boğazı’nın “koruyucu meleği” rolünü üstlenebileceğini, boğazı devralabileceğini ve petrol akışından yüzde 20 pay¹³ alabileceğini öne sürdü.

Ancak Trump’ın siyasi iletişim dilinin alışıldık devlet adamlığı kalıplarına sığmaması, mevcut ateşkesin arkasındaki rasyoneli gölgelememeli. Tıpkı bir yıl önce Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski’ye “Üçüncü Dünya Savaşı’nı riske ediyorsun”¹⁴ çıkışında olduğu gibi, Trump burada da krizi kişiselleştiren ve tehdidi müzakere aracına dönüştüren bir dil kullanıyor. Fakat bu kez dikkat çekici olan, aynı riski bizzat kendi başlattığı askeri tırmanmanın üretmiş olmasıdır.

Geldiğimiz noktada tarafların Trump’ın çıkışlarının müzakere masasını devirmesine izin vermemeye çalıştığı anlaşılıyor. İran heyetinin bu açıklamalar üzerine görüşmelere ara vermesi¹⁵ ve Trump’tan özür talep etmesi, sürecin ne kadar kırılğan olduğunu gösterdi. Ancak bu kırılğanlık, ateşkesin gereksiz olduğu anlamına gelmiyor; tam tersine, taraflar arasındaki mekik diplomasisinin asıl işlevinin tam da bu tür kriz anlarında masanın dağılmasını engellemek olduğunu ortaya koyuyor. Bu nedenle mevcut ateşkes, taraflar arasında güvene dayalı bir barış mimarisinden çok, askeri tırmanmanın maliyetlerini kontrol altında tutmaya dönük zorunlu bir ara düzenleme niteliği taşıyor.

Trump’ın ateşkesi sürdürmeye ihtiyaç duymasının en önemli nedeni de burada belirginleşiyor. Amerikan Başkanı, mutabakatın ardından petrol fiyatlarının gerilemesini ve borsadaki toparlanmayı,¹⁶ başarı olarak sundu. Bu anlatı, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda iç siyasi bir anlam taşıyor. Zira enflasyonun yeniden yükselmesi, enerji fiyatlarının kontrolden çıkması veya savaşın Amerikan halkı nezdinde daha pahalı bir gündeme dönüşmesi, Trump’ın kasım ayındaki kongre seçimlerine giderken ihtiyaç duyduğu siyasi anlatıyı sıfırlayabilir.

Temsilciler Meclisi’nin Demokratlara geçmesi, Trump açısından yönetilebilir bir siyasi maliyet üretecek olsa da, Senato’da Cumhuriyetçi çoğunluğu kaybetmesi kendisi ve ailesi açısından çok riskli bir sürecin başlangıcı olabilir. Bu nedenle ateşkes, Trump için yalnızca bir dış politika tercihi değil, kasım kongre seçimlerine giderken iç siyasi dengeyi koruyabilmek için ihtiyaç duyduğu araçlardan biridir.

¹¹ Hakan Çopur, “ABD’li yetkili, ABD ile İran arasında varılan 14 maddelik mutabakatı ilk kez paylaştı,” Anadolu Ajansı, 17 Haziran 2026 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdli-yetkili-abd-ile-iran-arasinda-varilan-14-maddelik-mutabakat-ilk-kez-paylasti/3970173>

¹² Fox News Sunday, “Trump warns Iran 'you won't have a country' if Strait of Hormuz is closed,” 21 Haziran 2026 <https://www.foxnews.com/video/6399035488112>

¹³ Ibid.

¹⁴ Andrew Roth ve Lauren Gambino, “Ukraine ‘gambling with world war three’, Trump tells Zelenskyy in fiery meeting,” The Guardian, 28 Şubat 2025 <https://www.theguardian.com/us-news/2025/feb/28/trump-zelenskyy-meeting-ukraine-aid-war>

¹⁵ Stephe Prager, “Insulted by Trump’s Threats, Iranian Negotiators Walk Out of Peace Talks,” Common Dreams, 21 Haziran 2026 <https://www.commondreams.org/news/iran-leaves-talks-trump>

¹⁶ Sylvie Corbet, “How a Versailles dinner became the stage for Trump’s surprise Iran deal signing,” Associated Press, 18 Haziran 2026 <https://apnews.com/article/france-iran-deal-versailles-trump-dd5faf9f86e01f66c52ad4b7328df813>

İran “Kazançlı” mı?

İran açısından da benzer bir zorunluluk söz konusudur. Trump’ın İran’ın savaştan “kazançlı” çıktığı yorumlarına verdiği sert tepki, Washington’ın savaşı nasıl çerçevelediğini gösteriyor. Trump’a göre İran, savaşın ilk 37 gününde ağır bir askeri ve ekonomik darbe aldı; füze kapasitesinin büyük bölümü imha edildi, hava savunma sistemleri ciddi biçimde yıpratıldı, donanma unsurları hedef alındı ve deniz ablukası İran ekonomisi üzerindeki baskıyı daha da artırdı. Dahası Trump, İran’ın uğradığı zararın bir trilyon doların üzerinde olduğunu ve ülkenin mevcut yıkımı telafi etmesinin 15 ila 20 yıl sürebileceğini savundu.¹⁷ Bu yaklaşım, İran’ın jeopolitik açıdan kazanımlarını öne çıkarmayarak eksik kalabilir; ancak yine de Washington’ın İran’a verdiği mesaj açıktır: Tahran’ın askeri kapasitesini yeniden inşa etmesi zaman alacak, ekonomik nefes alma imkânı ise mutabakata uyumuna bağlı olacaktır.

Bu nedenle İran için ateşkes, zafer ilan edilebilecek bir sonuçtan ziyade rejimin yıpranmayı yönetmesi, ekonomiye nefes aldırması ve yaptırımların gevşetilmesi ihtimalini canlı tutması bakımından önem taşıyor. Washington’ın doğrudan mali destek sağlamadan, İran’ın kendi kaynaklarına, dondurulmuş varlıklarına, petrol gelirlerine ve dış yatırımlara erişimini şartlı biçimde mümkün kılma yaklaşımı, Tahran’a hem bir çıkış yolu hem de sürekli bir baskı mekanizması sunuyor. İran’ın bu süreci kabul etmesi, askeri kayıplarını görünmez kılmaya yarayan bir zafer anlatısından çok, mevcut şartlarda zaman kazanma ve yeniden toparlanma ihtiyacının bir sonucu olarak okunmalıdır.

Nitekim dış saldırı karşısında İran rejimi, kısa vadede savaş öncesine kıyasla güçlenmiş görünse de bu durum, içerideki yapısal meşruiyet sorunlarını ortadan kaldırmıyor. İran halkı, Washington ve Tel Aviv’deki bazı beklentilerin aksine, saldırı altında rejimi devirmeye yönelmedi; ancak bu, rejimden değişim talep eden toplumsal kesimlerin ortadan kalktığı anlamına gelmiyor. Aksine, savaş, İran halkına bir kez daha hem kendi rejiminin baskıcı sınırlarını hem de ABD ve İsrail’in İran toplumunu gerçek anlamda önceleyen bir siyaset izlemediğini gösterdi.

Dolayısıyla mevcut ateşkes, ne Washington ne de Tahran açısından ideal bir barış zemini sunuyor. Fakat her iki taraf için de savaşın kontrolsüz biçimde devam etmesinden daha az maliyetli bir seçenek ortaya koyuyor. ABD açısından mesele enerji fiyatlarını, küresel piyasaları ve iç siyasi dengeyi korumak; İran açısından ise askeri yıpranmanın ardından ekonomik ve kurumsal toparlanma imkânı yaratmak. Bu nedenle ateşkesin kırılma kadar zorunluluğu da görülmeli. Ortadoğu’da kalıcı barıştan söz etmek, bugün için fazla iddialı olabilir ancak savaşın sınırlarına dayanan tarafların ateşkesi ihtiyacı duydukları da çok açıktır.

İsrail’in Beklemediği Sonuç

Savaş başladığında İsrail, Amerikan gücünü arkasına alarak kendisini bölgenin fiilî süper gücü gibi konumlandırıyordu. Daha savaşın ilk gününden itibaren İran’ın Ruhani lideri Seyid Ali Hamaney dahil Tahran’daki üst düzey siyasi ve askeri kadroların hedef alınması¹⁸, İran İslam Cumhuriyeti’nin devamını savunan aktörlerin meşru hedef olarak görülmesi ve savaşın ilk günlerinden itibaren rejimin bütünlüğünü sarsmaya¹⁹ dönük hamleler, Tel Aviv’in bu

¹⁷ CNN Transcripts, “Trump Takes Questions on Iran Agreement After G7 Summit.”

¹⁸ Linda Dayan, “Kill Them First’ Netanyahu : IDF Operations in Iran ‘Changed Israel’s Security Doctrine’,” Haaretz, 21 Haziran 2026 <https://www.haaretz.com/israel-news/israel-security/2026-06-21/ty-article/.premium/kill-them-first-netanyahu-says-iran-war-changed-israels-security-doctrine/>

¹⁹ “Netanyahu says Iran regime change expected but timing unclear,” Iran International, 3 Haziran 2026 <https://www.iranintl.com/en/202606039745>

çatışmadan yalnızca İran'ın askeri kapasitesinin zayıflatılmasını değil, İran rejimini bitirmek²⁰ istediğini gösteriyordu. Bu bağlamda da İsrail açısından savaşın mantığı, İran'ın nükleer ve füze kapasitesinin törpülenmesinin ötesine geçiyor; Tahran'ın bölgesel nüfuzunun, ideolojik sürekliliğinin ve diplomatik manevra alanının kalıcı biçimde daraltılmasını ve hatta sonlandırılmasını hedefliyordu.

Oysa gelinen noktada ortaya çıkan tablo, İsrail'in savaşın başındaki beklentileriyle tam olarak örtüşmüyor. 17 Haziran'da imzalanan 14 maddelik mutabakat zaptı, İsrail'in adını doğrudan anmasa da, birinci maddede yer alan "mevcut savaşta müttefikler" ifadesiyle Tel Aviv'i fiilen²¹ denklem içine alıyor. Buna rağmen metnin İsrail'e danışılmadan hazırlanmış olması, Lübnan dahil tüm cephelerde askeri operasyonların derhal ve kalıcı biçimde sona erdirilmesini öngörmesi ve tarafların birbirlerine karşı güç kullanmaktan ya da güç kullanma tehdidinden kaçınmasını şart koşması, İsrail açısından başlı başına sınırlandırıcı bir çerçeve yaratıyor. Başka bir ifadeyle, İsrail, savaşın askeri cephesinde Amerikan desteğini yanında bulurken savaşın diplomatik sonucunda bunun aynı ölçüde belirleyici olmadığını görmeye başlıyor.

Daha da önemlisi, mutabakat zaptının ikinci maddesinden itibaren Washington ile Tahran arasında yalnızca ateşkesin değil, ilişkilerin esastan normalleşmesinin de kapısının aralandığı görülüyor. Tarafların birbirlerinin egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeyi, iç işlerine karışmamayı ve nihai anlaşma için müzakere sürecini işletmeyi taahhüt etmeleri, kâğıt üzerinde zaten Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan ilkelerin ötesinde bir anlam taşıyor. Ancak bu, ABD'nin İran'la ilişkisini yalnızca nükleer dosya ya da askeri gerilimi azaltma başlığı altında değil, daha geniş bir normalleşme perspektifiyle yeniden kurmaya hazırlandığını gösteriyor. İsrail'in hiç hesaplamadığı sonuç tam da burada beliriyor.

Çünkü savaşın başında İsrail'in hedef aldığı rejimle, savaşın sonunda Amerika'nın konuşmaya başladığı rejim, aynı rejimdir. Tel Aviv'in yok edilmesini, en azından ağır biçimde çözülmesini beklediği İran İslam Cumhuriyeti, şimdi Washington'ın muhatabı olarak masadadır. Üstelik bu masa yalnızca güvenlik başlıklarından ibaret değildir. Deniz ablukasının kaldırılması, İran petrolünün yeniden piyasaya dönebilmesi, bankacılık ve sigortacılık işlemleri için muafiyetler verilmesi, dondurulmuş varlıklara erişimin açılması ve nihai anlaşmanın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararıyla onaylanması gibi başlıklar²², İran'ın uluslararası sisteme kademeli biçimde yeniden eklenmesini mümkün kılacak bir hatta seyretmeyi hedeflediklerini işaret ediyor.

Bu nedenle İsrail açısından asıl kırılma, ABD ile geçmişte yaşadığı tüm sorunlara rağmen, ilk kez bu kadar hayati bir dosyada Washington'la açık biçimde karşı karşıya²³ gelmesidir. Öte yandan, İran'a karşı birlikte askeri güç kullanma kararı vermişken, savaşın sonunda ABD Tahran'ı kalıcı biçimde tecrit etmek yerine İran'la kapsamlı bir normalleşme arayışına yönelmiştir.

Halbuki İsrail, Amerikan askeri kapasitesini İran'ı ezmek, tecrit etmek ve bölgesel denklemden daha kalıcı biçimde dışlamak için kullanabileceğini varsayarken aynı Amerikan gücünün İran'ı

²⁰ James Shotter, Neri Zilber ve Abigail Hauslohner, "Benjamin Netanyahu's 'biggest decision': Israeli leader pursues regime change in Iran," Financial Times, 28 Şubat 2026 <https://www.ft.com/content/6a2d48ce-1505-4710-900a-25f40799b679?syn-25a6b1a6=1>

²¹ Neri Zilber, "How Benjamin Netanyahu's big moment backfired," Financial Times, 22 Haziran 2026 <https://www.ft.com/content/e8ea1e5a-f681-4c9b-9549-e7000842054b?syn-25a6b1a6=1>

²² Çopur, "ABD ile İran arasında varılan 14 maddelik mutabakat."

²³ Jason Burke, "It's a big mistake: Israelis feel betrayed and angry after Iran peace deal," The Guardian, 20 Haziran 2026 <https://www.theguardian.com/world/2026/jun/20/israelis-betrayed-angry-after-iran-peace-deal-donald-trump>

denetlenebilir, baskı altında tutulan ama nihayetinde tanınan ve sisteme yeniden eklemenebilir bir aktör olarak masaya taşıyabileceği ihtimalini hiç hesaba katmamış görünüyor. Bu durum, Washington'ın İsrail'in güvenliğini gözden çıkardığı anlamına gelmiyor. Aksine, 2027 savunma bütçesi²⁴ ve NDAA taslağında görüldüğü üzere, ABD-İsrail savunma ortaklığı füze savunmasından ortak Ar-Ge'ye, teknoloji entegrasyonundan savunma sanayii iş birliğine kadar daha önce benzeri görülmemiş ölçüde kurumsallaşan ve derinleşen bir seviyeye taşınmış görünüyor.

Karmaşık Gerilim

Tam da bu nedenle mevcut tablo daha karmaşık bir gerilime işaret ediyor. Bir yanda Washington, İsrail'in güvenliğini askeri, teknolojik ve kurumsal düzeyde giderek daha da güçlendirmeyi sürdürüyor; diğer yanda ise İran dosyasının siyasi sonucunu yalnızca İsrail'in beklentileri doğrultusunda şekillendirmeye yanaşmıyor. İsrail'in beklediği sonuç, İran'ın yalnızca nükleer silah tehdidinden uzaklaştırılması değil; Tahran'ın diplomatik ve ekonomik olarak da daha fazla ezilmesiydi. Oysa mutabakat zaptı, bütün belirsizliklerine rağmen, İran'ın yaptırımların gevşetilmesi, petrol gelirlerine erişim, dondurulmuş varlıkların kullanımı ve Washington-Tahran hattında kontrollü normalleşme ihtimali üzerinden yeniden sisteme eklemenebileceği bir çerçeve sunuyor.

Bu nedenle İsrail açısından asıl mesele, ABD ile güvenlik ortaklığının zayıflaması değil; tam tersine, bu ortaklık daha da derinleşirken, iki ülkenin İran savaşının siyasi sonuçları konusunda farklı yönlerde savrulma ihtimalidir. Washington-Tel Aviv ilişkileri bir taraftan daha önce benzeri görülmemiş bir askeri-teknolojik yakınlaşmaya sahne olurken diğer taraftan yine benzeri görülmemiş siyasi krizlere de gebe görünüyor. Bu gidişatın nerede ve nasıl sonlanacağı ise hâlâ belirsiz. Belirsiz olan, Amerika'nın İsrail'in güvenliğini koruyup korumayacağı değil; bu güvenliği korurken İsrail'in İran'a ilişkin maksimalist beklentilerini ne ölçüde sahiplenmeye devam edeceğidir.

Bu yüzden mevcut süreç yalnızca kim kazandı, kim kaybetti ya da kim kime ne taviz verdi diye bir denklem üzerinden okunmamalı. Asıl mesele, bu gidişatın sonunda İsrail'in Amerikan gücüne yaslanarak kurduğu bölgesel üstünlük anlatısının da sınanmaya başlamasıdır. İsrail askeri olarak kendisini bölgenin en etkili aktörü gibi görürken diplomatik masada Washington'ın kendi öncelikleri doğrultusunda hareket ettiğini kabul etmek zorunda kalacak. Bu da savaşın yalnızca İran'ı değil, İsrail'in Amerika'ya dayalı bölgesel pozisyonunu da yeniden tanımlayan bir eşiğe dönüştüğünü gösteriyor. İsrail, savaşa girerken Amerikan gücüne dayanarak ve Trump'ın ilk döneminde hayata geçirilen İbrahim Anlaşmaları'nı bölgedeki diğer ülkelere de dayatarak bölgenin hâkimi konumuna gelmeyi umuyordu. Ancak beklenenin aksine, süreç ABD-İran ilişkilerinin normalleşmesine kapı aralayan bambaşka bir sonuç doğurdu.

Bölgesel Denklemde Yeni Hesap

İsrail'in beklemediği sonuç yalnızca Washington-Tahran hattında kontrollü bir normalleşme ihtimalinin doğması değildi. Aynı zamanda savaş, bölgedeki diğer aktörlere Amerikan gücüne, İsrail'in askeri kapasitesine ve İran'ın baskı altında tutulmasına dayalı bir düzenin ne kadar kırılğan olduğunu da gösterdi. Zira Hürmüz Boğazı'ndan günde yaklaşık 20 milyon varil petrolün²⁵, yani küresel petrol akışının neredeyse beşte birinin geçmesi, çatışmanın artık

²⁴ U.S. House Committee on Armed Services, H.R. 8800—National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2027: Chairman's Mark, accessed June 22, 2026, PDF.

https://armedservices.house.gov/uploadedfiles/fy27_ndaa_chairmans_mark_-_final.pdf

²⁵ Gavin Butler, Toby Mann, Patrick Jackson ve BBC News Farsça, "Hürmüz Boğazı İran savaşında neden bu kadar önemli hale geldi?", BBC Türkçe, 27 Mart 2026 <https://www.bbc.com/turkce/articles/c0rxqx51l2do>

yalnızca bölgesel bir güvenlik meselesi olarak görülemeyeceğini ortaya koydu. Boğazın kapanması, petrol fiyatlarından sigorta maliyetlerine²⁶, tanker güzergâhlarından ithalat faturalarına kadar geniş bir alanda zincirleme etkiler yarattı. Bu nedenle savaşın gidişatına dair belirsizlik sürse de, meselenin yalnızca İran, İsrail ve ABD üçgeniyle sınırlı kalmadığı; enerji hatları, ticaret yolları, sınır güvenliği ve iç siyasi dengeler üzerinden bölge ülkelerini doğrudan etkileyen daha geniş bir krize dönüştüğü görülüyor. Bu durumu anlamak için, savaşın bölgedeki farklı aktörler üzerinde nasıl maliyetler ürettiğine de yakından bakmak gerekiyor.

Bölge ülkeleri açısından asıl mesele, savaşın maliyetinin kimin üzerinde birikeceği ve bundan sonra hangi aktörün hangi riskleri üstlenmeye hazır olacağıdır. Bu açıdan bakıldığında, savaşın ilk sonucu bölge ülkelerinin neredeyse tamamının daha temkinli bir pozisyona yönelmesidir. Körfez ülkeleri İran'ın askeri kapasitesinden ve enerji altyapılarına yönelik saldırılarından endişe ederken aynı zamanda doğrudan bir Amerikan-İsrail savaşının parçası gibi görünmenin yaratacağı maliyetleri de hesaplamak zorunda kaldı. Birleşik Arap Emirlikleri²⁷, İsrail ve Amerika ile hizalanma konusunda daha ileri bir noktada konumlanmış olsa da, Suudi Arabistan'ın daha temkinli bir tutum sergilediği görüldü. Ancak Riyad'ın bu temkini, İran'ın tamamen serbest bırakılmasını istediği anlamına gelmiyor. Aksine, Körfez ülkeleri bir yandan İran'ın askeri ve bölgesel kapasitesinin sınırlandırılmasını isterken, diğer yandan savaşın Hürmüz Boğazı, petrol akışı ve kendi enerji altyapıları üzerinden kendilerine yönelmesinin doğurduğu riskle ilk defa bu kadar çıplak yüzleştiler. Bu nedenle Körfez'in tavrı, İsrail'in beklediği türden açık ve sınırsız bir hizalanmadan çok, riskleri azaltmaya çalışan kontrollü bir denge arayışı oldu.

Bu denge arayışının merkezinde enerji güvenliği bulunuyor. Hürmüz Boğazı'nın kapanması, petrol ve doğal gaz akışındaki kesintiler, tanker güzergâhlarının değişmesi, sigorta maliyetlerinin artması ve küresel enerji fiyatlarının yükselmesi, savaşın yalnızca askeri bir kriz olmadığını gösterdi. Enerji fiyatlarındaki her yükseliş, bölge ülkeleri için farklı sonuçlar doğurmakta: Bazıları için kısa vadeli bir gelir artışı anlamına gelirken, aynı zamanda ihracat yollarının güvenliği, yatırım akışlarının sürekliliği ve küresel ekonomide yeni bir durgunluk ihtimali nedeniyle ciddi bir risk üretiyor. Dolayısıyla Körfez açısından mesele yalnızca İran'ın sınırlandırılması değil, İran'ın sınırlandırılma biçiminin kendi güvenlik ve refah düzenlerini sarsmamasıdır.

Mısır²⁸ örneği, savaşın doğrudan cephe hattında yer almayan ülkeleri bile nasıl kırılğan hale getirdiğini gösteriyor. Kızıldeniz ve Süveyş Kanalı üzerinden yaşanan ticaret daralması, deniz taşımacılığındaki risk algısı ve enerji fiyatlarındaki yükseliş, Kahire açısından askeri değil ekonomik bir güvenlik meselesi üretiyor. Savaş genişledikçe gemilerin rotalarını değiştirmesi, Süveyş gelirlerinin düşmesi, ithalat maliyetlerinin artması ve enflasyon baskısının büyümesi ihtimali, Mısır gibi zaten ekonomik kırılğanlıklarla mücadele eden ülkeleri daha ağır bir tabloyla karşı karşıya bırakıyor. Bu da bölgesel savaşların artık yalnızca ilgili taraflarla sınırlı kalmadığını, ticaret yollarına, enerji akışına ve döviz dengesine bağımlı bütün ülkeleri etkilediğini ortaya koyuyor.

²⁶ Mohamed Elashi, "Riskler artıyor, sigorta maliyetleri yükseliyor: Gemiler Hürmüz Boğazı'ndan nasıl geçiyor?" EuroNews, 26 Mart 2026 <https://tr.euronews.com/business/2026/03/26/hormuz-gecisi-icin-iran-onayi-arandi-riskler-ve-sigorta-maliyeti-artti>

²⁷ "Middle East US allies are close to entering war against Iran," MenaFN, 24 Mart 2026

<https://menafn.com/1110897807/Middle-East-US-Allies-Are-Close-to-Entering-War-Against-Iran>

²⁸ Giorgia Valente, "US boots on the ground in Iran could lead to widespread regional conflict, experts say," Jerusalem Post, 6 Nisan 2026 <https://www.jpost.com/middle-east/iran-news/article-892226>

Türkiye ve Azerbaycan'ın pozisyonu

Türkiye ve Azerbaycan'ın pozisyonu da bu yeni hesabın başka bir boyutuna işaret ediyor. Ankara ve Bakü açısından mesele, İran'a karşı askeri bir cepheye katılmaktan çok, bölgesel istikrarı, ticaret koridorlarını, enerji güvenliğini ve sınır hatlarını korumak oldu. Türkiye NATO mimarisi içinde yer alsada İran'la doğrudan bir askeri çatışmaya sürüklenmenin hem ekonomik hem de güvenlik maliyetlerini göze almamakta, bu nedenle savaşı kendi meselesi haline getirmekten kaçınmıştır. Azerbaycan açısından da İran'la sınır, transit hatları ve bölgesel denge hassasiyetleri dikkate alındığında benzer bir temkin söz konusudur. İsrail, son yıllarda Azerbaycan'la ilişkilerini geliştirmiş olsa da İran söz konusu olduğunda her ülkenin kendi ulusal çıkarlarını öncelediğini görmüş oldu. Bölge ülkelerinin, İsrail'in arkasına takılarak kendi hamaset politikalarının hesabını görmeye yönelik basit bir siyasi denklemin parçası olmayacağını anlaması, İsrail'in bu ülkeleri fazlasıyla hafife almış olabileceğini de ortaya koydu.

Irak²⁹ ise bu denklemin en kırılğan halkalarından biri olarak ortaya çıktı. Çünkü Irak için ABD-İran gerilimi dışarıda yaşanan bir kriz değil, doğrudan içeride yankı bulan bir güvenlik sorunu. İran bağlantılı silahlı grupların devlet yapısı içindeki ağırlığı, Amerikan varlığı, enerji bağımlılığı ve toplumsal hafızadaki 2003 işgali, Bağdat'ın tarafsız kalma iddiasını son derece zorlaştırıyor. Irak'ın bu süreçte yeniden bir vekâlet savaşları sahasına dönüşmesi ihtimali, savaşın bölgeyi yalnızca devletler arası cephelemler üzerinden değil, iç içe geçmiş milis ağları, siyasi sadakatler ve kırılğan devlet yapıları üzerinden de sarsabileceğini gösteriyor.

Bu nedenle bölgesel denkleme ortaya çıkan yeni hesap şudur: İran'ın zayıflamış olması tercih edilebilir; ancak İran'ın tamamen istikrarsızlaştırılması, sınır aşan ekonomik, güvenlik ve enerji krizleri doğurabilir. Tersinden, İsrail'in askeri üstünlüğü bölgede kabul edilen bir gerçek olsa da, bu üstünlüğün bölgeyi tek başına düzenleyebilecek siyasi bir kapasiteye dönüşmesine kimse razı görünmemekte. Bölge ülkeleri, İsrail'in güvenliğini merkeze alan bir stratejinin kendi limanlarını, boğazlarını, enerji tesislerini, sınır ticaretini ve iç dengelerini riske atmasını istemiyor.

Gelinen aşamada, ABD'nin, İbrahim Anlaşmaları üzerinden İsrail'in bölge ülkeleriyle ilişkilerini normalleştirme mantığı da daha karmaşık hale geliyor. İsrail, savaş öncesinde Amerikan desteği ve İran karşıtlığı üzerinden Arap başkentleriyle daha geniş bir stratejik hizalanma kurabileceğini varsayıyordu. Ancak savaşın ürettiği ekonomik ve güvenlik maliyetleri, bölge ülkelerinin İsrail merkezli bir bölgesel düzene kayıtsız şartsız eklenmeye hazır olmadığını gösterdi. Körfez ülkeleri İran'dan rahatsızlık duysa da, İran'la savaşın kendi topraklarına, enerji altyapılarına veya ticaret yollarına taşınmasını istemiyor. Dahası, bu ülkelerin siyasi liderlikleri İsrail'le farklı düzeylerde temas içinde olsa da, hiçbiri kendi halklarının Gazze'de yaşanan katliamı unutmadığını göz ardı edemez.

Dolayısıyla savaşın bölgesel sonucu, İsrail'in umduğu gibi İran karşıtı bloğun otomatik biçimde genişlemesi olmadı. Aksine, bölge aktörleri Amerikan gücünün sağladığı güvenlik şemsiyesinden yararlanmakla, bu gücün başlatabileceği bir tırmanmanın maliyetlerinden korunmak arasında daha dikkatli bir dengeyi nasıl kurabileceğini düşünmekte.

²⁹ Matt Cunningham, "The Middle Eastern economy: A landscape under revision," MENAFN, 22 Mart 2026 <https://menafn.com/1110893000/The-Middle-Eastern-Economy-A-Landscape-Under-Revision>

Stratejik Açık

Bu durum, İsrail açısından önemli bir stratejik açığı da ortaya koyuyor. 7 Ekim'deki Hamas saldırısının ardından Gazze'de işlenen onca kıyımı kimse durduramadı; ancak İsrail bu süreçte, bölgede giderek yalnızca askerî güce başvurmasını bilen bir aktöre dönüştü. Kendisini tarihsel olarak en güçlü anında görürken ve maksimalist politikalarını Amerika'yı da hamisi konumuna getirerek bölgeye dayatabileceğini varsayarken bölge halklarını kaybettiğini göz ardı etti. Bu nedenle, mevcut koşullarda hiçbir bölge ülkesinin İran'a karşı bir savaşta İsrail'le yan yana durarak bunun ekonomik ve siyasi bedellerini üstlenmeyeceğini de anlayamadı. Başka bir ifadeyle, İsrail, Trump'ın başkanlığını İran'a saldırı için en uygun fırsat penceresi olarak görürken gerçekte böyle bir hamle için en olmayacak ve en elverişsiz konjonktürde hareket ettiğini fark edemedi.

Sonuçta mevcut savaş, yalnızca İran'ın askeri kapasitesini değil, bölgesel düzen fikrinin kendisini de sınamadı. ABD, İran'ı tamamen denklem dışına itmek yerine onu denetlenebilir ve baskı altında tutulabilir bir aktör olarak masaya çekmeye yönelirken; bölge ülkeleri de İsrail'in maksimalist güvenlik talepleriyle kendi ekonomik ve güvenlik çıkarları arasındaki mesafeyi daha açık biçimde görmeye başladı. Bu nedenle yeni bölgesel hesap, İran'ın zayıflatıldığı ama tümüyle dışlanmadığı, İsrail'in güçlendiği ama tek başına belirleyici olamadığı, ABD'nin ise askeri üstünlüğünü diplomatik maliyetleri yönetmek için kullanmak zorunda kaldığı daha karmaşık bir dengeye işaret ediyor.